

Törköly István

EGY ÉLETMŰ SZŰKRE SZABOTT SOMMÁZÁSA

Gimnazista korában is gyakran és szívesen járt át a Tisza bánáti oldalára, különösen akkor, ha lóré szállította a kirándulókat a Léderer-birtokig. Vonzotta a szőlő- és virágültetvények szépsége meg az emberek barátsága.

Művészettörténész múzeumigazgatóként legelőször hivatásából eredően, a szakma művelőjeként, két nagy régész-író: Tömörkény István és Móra Ferenc nyomdokát fürkészsze ment át Csókára. A híres Kremenyák nevű ásatási terület, pontosabban Krs-pogačín Vlado gyűjteménye érdekelte volna. Ez az ember volt ugyanis Mórának a fő segítőtársa az ásatásokban. Móra meghagyta neki, hogy gyűjtsön be mindent, amit érdemesnek tart. Szót is fogadott neki. Vlado bácsi még élt ugyan, amikor ő a zentai Városi Múzeum élére került, de mire a terve szerint Csókát is sorra vette, Vlado bácsi lánya azzal fogadta, hogy „a tata már nem él!” Az általa gyűjtött anyagot pedig – most már fölöslegesnek tartva – kidobták! Kínjában megkereste azt az embert, aki lovas fogattal Mórának fuvarozott. Mészáros Istvánnak hívták és habár 90 éves volt, beszélgetni lehetett vele a gyűjteményről. A kidobotról is természetesen. A kárba vezett értéket ma is fájó emlékként idézi fel . . .

Át-átruccanásának másik nyomós oka az volt, hogy a szikes bánási puszták, végeláthatatlan legelők világában a néprajzkutatás termékeny talajára lelt. Az ősgyep ölelésében nyugvó, nálunk még föl nem tárt kincsre. Abban az időben a Léderer-birtok juhászai mintegy tizenötezer juhot legeltettek-terelgettek, egészen a román határig. Megismerkedett sok juhással, köztük a birtok immár harmadik Banka juhásznemzedékéből Mihállal, a számadó juhással. Egy párját ritkítóan barátságos, éles eszű és közlékeny juhással. (Nem lenne meglepő, ha egyszer olyasmi derülne ki, hogy Tömörkény éppen valamelyik Bankáról mintázta meg egy elbeszélésében a juhászt: „A juhászat mestersége olyan tudomány, hogy azt már a gyermekség éveiben kell tanulmányozni, s kétféle iskolába egyidőben nem járhat az ember . . . Tavasztól őszig azonban a mezők füveiből vet neki ágyat az Isten, ugyan az sem valami különös ágy, mert a birkát leginkább olyan kopár legelőre eresztik, ahol már más állat nem élhet. Legefeljebb a kutyájával beszélget, meg a szamarával.”

Itt kezdte gyűjteni a pásztorélet és a juhászat tárgyi és szellemi értékeit.

A pusztán járó embert olykor annyira áthatja a korlátlan mozgásszabadság térbeli vonzása, hogy azt is látni szeretné: mi van amögött, ahol az égbolt összeér a földdel. Ehhez hasonló vágyaktól ösztökélve jutott el Padéig, az el-

lenkező irányban meg Egyházaskéregig és Oroszlámosig. (A bácskai oldalon a híres oromhegyesi juhászatot se hagyta ki.) Közben a népdalokat és a népszokásokat is gyűjtötte. Oroszlámoson jegyezte le, hogy pap híján egy ájtatos asszonycsoport tart kis szertartást a templomban, mise helyett. Temetéskor elbúcsúztatja a halottat, a gyászoló család a torra meghívottaknak bográcsos babot talál, és azt mindenki a magával hozott kanállal fogyasztja el.

Banka Mihály meghatározó személyiség lett a gyűjtőmunkájában, hiszen érdekes történeteket, gyönyörűséges pásztor- és népdalokat is énekelt neki. Olyan pásztorember volt, aki szerette, ha kérdezik és tisztelte, barátságába fogadta azt, aki az esti fejtés után leült vele bográcsos tarhonyát kanalazni.

A kutató itt, a bánási pusztán csodálta meg azt, amiről Tömörkény István is írt: kivel értekezik a juhász nagy magányában, hogyan beszélget a pulijával. Olyan elsajátíthatatlan módszerrel, hogy az fejtéskor szó nélkül tereli a birkát a szárnyékhoz csatolt isztrogalyukhoz, majd amikor megfejték, ismét szó nélkül hajtja el, és a „maga emberségétől” kergeti fejésre a következőt.

Banka Mihállyal készítették el a múzeum nagytermében látható hódegyházi (jázovai) mintájú pásztorkunyhót, s az ő rábeszélésére készített a számadó juhász egy kis gyűjteményes pásztorkunyhót Csókán, már nyugállományba vonulása után. Itt, a múzeumban pedig időnként saját készítésű gamós botot is árusított.

Gimnazista éveinek emlékeit is fölidézte benne az utazás a lórén, valahányszor külföldi vendégekkel vagy a művésztelep résztvevőivel ült fel rá. Átruccantak a birtok pincéjébe a Noé által megmentett, egyik jeles gyümölcsfajtánk nedűjének ízlelgetésére, majd innen a szalámigyárba egy kis kóstolóra.

Nyugállományba vonulása után is átvárt a pásztorokhoz, legfőképpen Csókára. Tartalmas munkásságának élményeit csaknem egy tucat tanulmányban, megannyi újságcikkben és interjúban, valamint a *Nem bánom, hogy juhásznak születtem* című könyvében örökítette meg és hagyta az utókorra. A maga emberségétől – mondhatná Banka Mihály. Az általa megszólaltatott pásztorok már mind a felhők báránykáit terelgetik, de emléküket ittmaradt közöttünk.

Annak az embernek a kitartó szorgalmával, aki lám, még az elmúlt évezred utolsó századának első fertálya táján látta meg a reménykeltő napfényt. Ez a mi hetvenöt éves Tripolsky Gézánk. Isten éltesse!